

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS POLITIKOS PAGRINDŲ ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS VIETOS SAVIVALDOS ĮSTATYMO NR. I-533 6 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS ĮSTATYMO I-733 2 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, nuostatose akcentuojama, kad kultūra, kūrybiškumas ir talentas yra svarbiausi Lietuvos ištekliai, nulemiantys brandžios laisvos asmenybės ir pilietinės visuomenės raidą. Stipri pilietinė visuomenė neįmanoma be pagarbos kultūrai, kuri nėra išlaikytinė, ji teikia akivaizdžią ekonominę naudą, kuria darbo vietas ir leidžia efektyviausiai skleisti žinią apie Lietuvą. Kultūra įvardijama kaip puikus visuomenės socialinių problemų sprendimo įrankis. Šiuolaikinėje visuomenėje ne tik žmogus turi ieškoti kultūros, bet ir kultūra turi artėti prie žmogaus.

Lietuvos kultūros politikos modelio koncepcijos įgyvendinimas nuo pat Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo yra tapęs vienu iš plačiausiai diskutuojamų kultūros politikos klausimų. Pastebima, kad nuo pat Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo formuojant kultūros politikos modelį visgi nebuvo užtikrinama nuosekli, tvari ir integrali kultūros politika, siekiant spręsti atskirų kultūros sričių problemas pavieniui. Atskiras kultūros sritis, įstaigų tinklus ar įstaigų veiklą reglamentuojantys įstatymai stokoja įstatymiškai apibrėžto conceptualaus Lietuvos kultūros politikos principų, sąvokų ir kultūros sektoriuje veikiančių subjektų tarpusavio sąveikos pagrindo, kuris šiuo metu reglamentuojamas skirtingo lygmens ir pobūdžio teisės aktuose ir neatspindi bendrosios kultūros sampratos, kultūros politikos tikslų, jos formavimo ir įgyvendinimo principų, kultūros politiką formuojančių ir įgyvendinančių subjektų vaidmens, jų atsakomybių kultūros srityse bei tarpusavio bendradarbiavimo principų. Tai potencialiai skatina kultūros sričių ir kultūros įstaigų tarpusavio konkurenciją, gilina kultūros sektoriaus fragmentaciją.

Lietuvos Respublikos kultūros politikos pagrindų įstatymo projekto (toliau – KPPI projektas), Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo I-533 6 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (toliau – VSI projektas) ir Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos projekto I-733 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (toliau – NKPAI projektas) (toliau kartu – Įstatymų projektai), rengimą sąlygojusi problematika plačiai aptariama šalies strateginiuose dokumentuose, įvairiose studijose bei tyrimuose ir yra aktuali visiems kūrėjams, kultūros įstaigoms bei kultūros vartotojams:

1. Lietuvos Respublikos Seimas 2010 m. birželio 30 d. nutarime „Dėl Lietuvos kultūros politikos gairių įgyvendinimo“ Nr. XI-977 (toliau – Gairės) įvardino siekį atnaujinti Lietuvos kultūros politikos modelį ir numatyti valstybės išipareigojimus kultūros srityje. Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo 2021-2024 metų prioritetų apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos Seimo 2021 m. rugsėjo 10 d. nutarimu Nr. XIV-517 „Dėl Lietuvos kultūros politikos gairių įgyvendinimo 2021-2024 metų prioritetų aprašo patvirtinimo“ (toliau – Aprašas), konstatavo, kad esminės pažangos kultūros srityje iki šiol nepasiekta – kultūra išlieka nepakankamai valstybės remiama sritimi, jos infrastruktūros atnaujinimas nesulaukia visaverčio dėmesio, o kultūros finansavimo modelis, taikant institucijų ir organizacijų vykdomos veiklos ir įgyvendinamų projektų dalinį rėmimą nėra tvarus ir kokybiškas, todėl būtina iš esmės atnaujinti ir suderinti kultūros politikos priemonių sistemą, t. y. kad pagal Gairės numatyti siekiai nėra iš esmės įgyvendinti ir pažanga iš esmės nebuvo pasiekta. Apraše nurodoma, kad pagrindiniai valstybės išipareigojimai kultūros srityje yra kultūros kaip strateginės valstybės raidos sudedamosios dalies įtvirtinimas, kultūros

savireguliacijos ir prieinamumo principų užtikrinimas. Atsižvelgiant į tai, valstybės įsipareigojimų kultūros srityje sistemą pasiūlyta visapusiškai apibrėžti kultūros politikos pagrindus reglamentuojančiuose teisės aktuose ir kituose strateginiuose kultūros politikos plėtros teisės aktuose, kuriais būtų suformuotas Lietuvos kultūros politikos, kaip mūsų valstybės kultūros politikos visumos, modelis ir nustatyti valstybės įsipareigojimai kultūros srityje.

2. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2017 m. vasario 28 d. audito ataskaitoje Nr. VA-P-50-2-3 „Kaip Kultūros ministerija formuoja kultūros politiką, organizuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą“ (toliau – Ataskaita) konstatuota, kad Kultūros ministerija turi imtis aktyviau formuoti valstybės kultūros politiką ir organizuoti jos įgyvendinimą, kad įvyktų teigiamų pokyčių: kultūros valdymas būtų demokratizuojamas, kultūros srities valdymas turi būti orientuotas į rezultatus, o politikos įgyvendinimo priežiūra vykdoma taip, kad paskatintų įstaigas tobulinti veiklą. Ataskaitoje pateikiamos pastabos ir rekomendacijos pabrėžia poreikį išgryninti Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos vaidmenį formuojant politiką ir panaikinti trikdžius, kurie apsunkina šį vaidmenį efektyviai realizuoti.

3. 2017 m. atliktame tyrime „Kultūros politikos pagrindų įstatymo poreikio analizė“ pateiktoje kultūros srities tyrimų analizėje identifiкуotos esminės bendrosios kultūros problemos, kurios vis dar aktualios kiekvienoje tirtoje kultūros srityje ir suponuoja kultūros teisinės bazės suderinamo su kitų sričių įstatymų reguliavimu: nesistemiška, nemodeliuojama kultūros politikos srities teisinės aplinkos plėtra, atskiras kultūros sritis, įstaigų tinklus ir įstaigų veiklą reglamentuojantys įstatymai neturi aiškaus vieningo teisinio pagrindo, kai kurie galimo horizontalaus teisinio reguliavimo elementai plėtojami fragmentuotai ir nesistemiškai ir pan.

4. 2018 m. atlikto tyrimo „Lietuvos kultūros politikos modelis. Lietuvos kultūros formavimo perspektyvų analizė“ duomenimis, nors Lietuvos Respublikos Konstitucija apibrėžia tarptautines tendencijas bei demokratijos vertybes atspindinčios Lietuvos kultūros politikos modelio teisinės ir politinės sąlygas, tačiau Lietuvos ir Europos valstybių kultūros politikos bei jos konteksto raida kelia poreikį konceptualiai atnaujinti kultūros politikos ir jos subjekto – kultūros *per se* – apibrėžtis.

5. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2019 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. 665 „Dėl Lietuvos kultūros politikos strategijos patvirtinimo“ patvirtintoje Lietuvos kultūros politikos strategijoje numatytas strateginis tikslas – darnios visuomenės ir gerovės kūrimui įtraukti kultūra, numatant šio tikslo įgyvendinimo kryptis: subalansuota ir integrali kultūros politika, kūrybinga asmenybė ir tvirtos tapatybės visuomenė, vertę kurianti kultūra. Atsižvelgiant į šias kryptis, joms išskirti tikslai bei uždaviniai šių tikslų pasiekimui. Pažymėtina, kad šiame strateginiame dokumente išskirti uždaviniai: užtikrinti lyderystę ir funkcijų proporcingumą kultūros įstaigų tinkle, užtikrinti kultūros politikos vaidmenį formuojant ir įgyvendinant nacionalinius prioritetus, skatinti tolygų vertės ir įvairių raiškos formų kultūros prieinamumą ir pan. minėtų uždavinių įgyvendinimui yra akcentuojamas skirtingų kultūros sričių nepakankamo integralumo mažinimas per kitas valstybės valdymo sritis.

6. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, įgyvendindama Valstybės pažangos strategiją „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030““, patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030““ patvirtinimo“, 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021-2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“ patvirtino 2021-2030 metų nacionalinį pažangos planą (toliau – Planas), kuriame ypatingas dėmesys skiriamas horizontaliesiems principams, kuriais siekiama nuosekliai formuoti visuomenės pažangai svarbias vertybes ir skatinti norimus požiūrio ir elgsenos pokyčius, valstybės pažangos tikslus siejant su kūrybinio potencialo naudojimu ir plėtra kaip vieną didžiausių pridėtinųjų verčių generuojantį ekonominį išteklių naujiems produktams kurti, paslaugoms teikti, pridėtinei vertei didinti. Plane įvardijami tikslai, numatyti įvairiuose lygmenyse skirtingose viešojo valdymo srityse, jų partnerystėje siejami su žemo kultūrinio konteksto iššūkio įveikimu, t. y. kultūros ministro valdymo srityje esančių priemonių ir įrankių (įskaitant kūrybinį kultūros sektoriuje veikiančių subjektų potencialą) įveiklinimas ir panaudojimas (pritaikymas).

7. 2022 m. Vyriausybės strateginės analizės centro atliktoje Kultūros ir iššūkių tapatybei sprendimo galimybių studijoje nurodoma, kad kultūros sektoriaus potencialas turi būti maksimaliai

išnaudojamas sprendžiant kitų sričių iššūkius ir problemas, kultūros politika turi būti orientuota į geografinės atskirties įveiką, socialinės atskirties mažinimą ir kultūrinio kapitalo didinimą.

8. Valstybės ateities vizijos „Lietuva 2050“ koncepcijos pagrindas – kultūra. Todėl KPPI projekto pagrindu būtų sukurtos prielaidos sėkmingiau kultūrą integruoti ir į kitas viešojo valdymo sritis, siekiant realizuoti „Lietuva 2050“ vizijoje numatytas ambicijas.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, nurodyti teisės aktai bei atlikti tyrimai parodo deklaruojamą subalansuotą, nuoseklią ir integralią kultūros politikos poreikį. Indikuojama, kad nėra visa apimančio teisės akto, kuriuo būtų užtikrinti kultūros politikos tikslai bei šių tikslų įgyvendinimui numatytos teisinės, infrastruktūros, ekonominės priemonės, nustatančios ir įteisinančios valstybės įsipareigojimų kultūros srityje visumą, kultūros politikos pagrindą orientuojant į teritorinių netolygumų mažinimą, siekiant geresnio bendradarbiavimo visais lygmenimis. Šiuo atveju išskiriamos šios **Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys**:

1. Trūksta už valstybės kultūros politikos formavimą ir įgyvendinimą atsakingų institucijų, savivaldos bei kultūros lauko dalyvių bendraveikos, jų vaidmuo bei funkcinės atsakomybės nėra susietos į vieningą sistemą.

2. Kultūros politikos formavimas ir įgyvendinimas neorientuotas į rezultatus ir veiklos tobulinimą.

3. Nepakankamas savivaldos įsitraukimas ir iniciatyvumas formuojant ir įgyvendinant kultūros politiką.

Įstatymų projektų tikslas:

Apibrėžti kultūros politikos tikslą ir pagrindinius uždavinius, kultūros politikos principus, pagrindinių kultūros politiką formuojančių ir įgyvendinančių institucijų kompetenciją, kultūros dalyvių sistemą, santykį tarp valstybės ir savivaldybių institucijų įgyvendinant kultūros politiką, kultūros dalyvių kompetencijų tobulinimą.

Pabrėžtina, kad derinant Įstatymų projektus liko nesuderintos suinteresuotųjų asmenų pastabos ir (ar) siūlymai, kuriais buvo siūloma tikslinti (papildyti) KPPI projektą reguliavimu, kuris nebuvo vertintas atliekant KPPI projekto poveikio vertinimą, atitinkamai nenustatytas pateiktų siūlymų poreikis ir tikslingumas, siektini rezultatai, galimos priemonės, poveikis tikslinėms grupėms, reguliuojamai sričiai, regionų plėtrai, valstybės institucinei sandarai bei finansams, kadangi tokie siūlymai neatliepia nurodomų Įstatymų projektų tikslo, t. y. pasirinktos KPPI projekto koncepcijos ir (arba) Įstatymų projektų objekto. Šiuo atveju pastabos ir siūlymai, į kuriuos liko neatsižvelgta yra specialiųjų kultūros srities įstatymų objektas ir Įstatymų projektų atžvilgiu laikytini pertekliniais. Nepaisant to, jie nelaikytini ydingais ir (ar) neįgyvendinamais, tačiau ne Įstatymų projektais. Atsižvelgiant į siūlytas teisinio reguliavimo kryptis ateityje galės būti atsižvelgiama specialiųjų kultūros srities įstatymų bei kitų teisės aktų apimtyje.

Įstatymų projektų uždaviniai:

1. KPPI projekto uždaviniai:

1. Įtvirtinti kultūros politikos įgyvendinime dalyvaujančių subjektų sistemą numatant jų vaidmenį.

2. Įtvirtinti bendradarbiavimo su už kitų valstybės politikos sričių formavimą ir įgyvendinimą atsakingomis institucijomis mechanizmą, užtikrinantį skirtingų valdymo sričių sąveiką ir bendrą atsakomybę dėl kultūros politikos sprendimų ar priemonių įgyvendinimo susijusiose srityse.

3. Numatyti galimybes platesniam nevyriausybinėms organizacijų, meno kūrėjų ir kitų kultūros lauko dalyvių įsitraukimui į kultūros politikos įgyvendinimą.

4. Numatyti, kad savivaldybių institucijų vykdoma kultūros politika turėtų vieningas gaires visoje Lietuvos Respublikoje.

2. VSI projekto uždavinys – tikslinti savivaldybių savarankiškosios funkcijos – kultūros – apibrėžti siejant ją su KPPI projekto nuostatomis ir tikslais, t. y. nebeišskiriant bendrosios kultūros, tikslinant etnokultūros sąvoką, bei funkcijoje atsisakant perteklinės nuorodos į konkrečių kultūros įstaigų steigimą, reorganizavimą, pertvarkymą bei likvidavimą. Taip pat aptariama nuostata išplečiama ne tik dalyvavimu kultūros plėtros projektuose, tačiau apskritai kultūros projektuose, kurių veiklos nebūtinai susijusios su kultūros plėtra, tačiau ir su kitomis kultūrinėmis veiklomis bei jų

finansavimu. Taip VSI projekte nustatant teisinį reguliavimą, kuris būtų logiškas, nuoseklus ir suprantamas, atitinkamai derėtų su KPPĮ projekto teisės normomis.

3. NKPAI projekto uždavinys – atsisakyti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatytos *kultūros paveldo* sąvokos, jos apibrėžimą patikslinant ir numatant KPPĮ projekte. Pažymėtina, kad *kultūros paveldo* sąvoka ir samprata yra platesnio pobūdžio nei nekilnojamas kultūros paveldas, todėl, manytina, būtent KPPĮ projekte ji turėtų būti numatyta, kaip bendroji sąvoka, taikoma tiek materialiajam, tiek nematerialiajam kultūros paveldui.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektų rengimas inicijuotas vykdant Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 72.3 papunkčio nuostatas, įgyvendinant Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 2.6 papunkčio nuostatą.

Įstatymų projektus parengė Kultūros ministerijos Teisės ir žmoniškųjų išteklių skyrius (vedėjas Virginijus Varnaitis, tel. Nr. 8 608 43764, el. p. virginijus.varnaitis@lrkm.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

3.1. Šiuo metu kultūros srityje veikia daugiau nei 20 įstatymų (Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymas, Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymas, Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas, Lietuvos Respublikos kultūros centrų įstatymas, Lietuvos Respublikos profesionaliojo scenos meno įstatymas, Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas, Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas, Lietuvos Respublikos dainų švenčių tradicijos įstatymas, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, Lietuvos Respublikos meno kūrėjų ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatymas ir kt.) bei kiti žemesnės teisinės galios programiniai bei strateginiai teisės aktai, reguliuojantys atskiras kultūros politikos sritis, kultūros įstaigų veiklą. Tačiau jie neapima kultūros politikos visumos. Pasitaiko atvejų, kai iš esmės identiškiems teisiniams santykiams galioja skirtingas teisinis reguliavimas, taikomi skirtingi principai ir pan. Be to, kultūros politikos tikslai, priemonės bei įvairių institucijų kompetencija kultūros politikos srityje yra reglamentuota skirtingo lygmens teisės aktuose, be to, neretai tarpsektorinė / tarpinstitucinė veiklos sritis, susijusi su kultūra, yra priskiriama kitų ministerijų kompetencijai neįtvirtinus jokio funkcinio ryšio su Kultūros ministerija.

Visų įstatymuose ir poįstatyminiuose teisės aktuose aptariamų teisinių santykių detalus aptarimas nėra tikslingas. Pažymėtina, kad šiuo metu Lietuvoje pasirinkta kultūros finansavimo sistema artimiausia skandinaviškajam kultūros politikos modeliui, o Baltijos šalių ir kitų Europos valstybių patirtis rodo, kad efektyviausios yra kompleksiškos kultūros politikos įgyvendinimo finansinės priemonės, apimančios kultūros įstaigų tinklų plėtrą ir išlaikymą bei kultūros projektų finansavimą. Taikant jau nurodytą esantį kultūros finansavimo mechanizmą kyla poreikis derinti pagrindinius valstybės ir savivaldos finansavimo, valstybės ir savivaldybių įstaigų bei nevyriausybinių sektoriaus dalyvavimo kultūros politikos įgyvendinime principus.

Atsižvelgiant į tai, kad kultūros srities įstatymais ir (ar) kitais teisės aktais iš esmės yra sureglamentuoti atskirų kultūros politikos sričių teisiniai santykiai, bei į šio aiškinamojo rašto 1 punkte nurodomas aplinkybės ir esančią problematiką, KPPĮ projektu nesiekama pakeisti šiuo metu esančio galiojančio teisinio reglamentavimo iš esmės ar kultūros srities finansavimo sistemos, tačiau tik pašalinti galiojančio reguliavimo spragas, nustatyti bendrą ir kryptingą kultūros raidos ir plėtros teisinių santykių įtvirtinimą, kaip pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme ar Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatyme.

3.2. Vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 13 punkte šiuo metu numatoma, kad savarankiškąją savivaldybės funkcija *inter alia* laikytinas gyventojų bendrosios kultūros ugdymas ir

etnokultūros puoselėjimas (dalyvavimas kultūros plėtros projektuose, muziejų, teatrų, kultūros centrų ir kitų kultūros įstaigų steigimas, reorganizavimas, pertvarkymas, likvidavimas ir jų veiklos priežiūra, savivaldybių viešųjų bibliotekų steigimas, reorganizavimas, pertvarkymas ir jų veiklos priežiūra).

3.3. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2 straipsnio 13 dalyje šiuo metu numatoma *kultūros paveldo* sąvoka, kuri apibrėžia kultūros paveldą kaip iš karta iš kartos paveldimas, perimamas, sukurtas ir perduodamas kultūros vertybes, svarbias etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriu, t. y. apimanti tiek materialųjį, tiek nematerialųjį, tiek kilnojamąjį, tiek nekilnojamąjį kultūros paveldą, kai tuo tarpu Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 1 straipsnyje numatoma minėto įstatymo paskirtis išimtinai siejama su Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimu.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

KPPI projekto struktūra ir turinio logika pagrįsta šiais esminiais aspektais:

1) siekiama reglamentuoti tik numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metu išanalizuotus ir įvertintus aspektus;

2) kultūrą suvokti kaip visumą, neskaidant jos į sudėtines dalis (menas, paveldas ir kt.), o išskirti tik objektyviais, unikaliais požymiais pasižyminčius subjektus;

3) nekartoti kituose teisės aktuose įtvirtintų nuostatų, prireikus pateikiant nuorodas į jas.

4.1. KPPI projekto nuostatos orientuotos į fundamentalius, visoms kultūros sritims ir tokio paties ar panašaus pobūdžio susiklostantiems teisiniams santykiams taikomus principus ir (ar) pamatines nuostatas. Šios nuostatos būtų grindžiamos tarpinstituciniu, tarpsritiniu ir tarpsektoriniu bendradarbiavimu, kultūros potencialą išnaudojant didinant kuriamą kultūros ir kūrybinio sektoriaus kapitalą bei sprendžiant ir kitų sričių iššūkius bei problemas (geografinės, socialinės atskirties mažinimo, paslaugų prieinamumo, užimtumo ir pan.).

4.1.1. KPPI projektu apibrėžiama bendra kultūros samprata, jos elementai per KPPI projekto 2 straipsnyje pateikiamas bendrąsias sąvokas, kurios taikomos visam kultūros sektoriui, t. y. *kultūra, kultūrinės ir kūrybinės kompetencijos, kultūros dalyvis, kultūros ir kūrybinės industrijos, kultūros įstaiga, kultūros paslauga, kultūros paveldas*.

4.1.2. KPPI projektu struktūruojamas kultūros politikos įgyvendinimas, KPPI projekto 3 straipsnyje apibrėžiant kultūros politikos tikslą ir pagrindinius uždavinius, siekiant šio tikslo įgyvendinimo. Pažymėtina, kad KPPI projekto 3 straipsnyje *inter alia* nustatomas kultūros politikos pagrindinis uždavinys – sudaryti sąlygas žmogaus kultūrinių teisių ir laisvių realizavimui. Kultūrinės teisės KPPI projekte suprantamos taip, kaip jos apibūdinamos Konstitucijoje (II, III, IV skirsniuose), 1950 m. lapkričio 4 d. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje bei 1966 m. gruodžio 19 d. Tarptautinių ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakte ir *inter alia* apima asmenų teisę dalyvauti kultūros gyvenime, veikloje ir laisvai kurti nepriklausomai nuo amžiaus, lyties, rasės, kilmės, socialinės ir turtinės padėties, tautybės, gyvenamosios vietos, įsitikinimų ir pažiūrų, įgyti pagrindinių kūrybinių ir kultūrinių kompetencijų, būtinų siekiant pažinti ir aktyviai dalyvauti Lietuvos ir pasaulio kultūroje, kultūriniame švietime, Lietuvos istorijos, meno ir kitų kultūros paminklų bei vertybių išsaugojime, realizuoti dvasinius ir materialius autoriaus interesus, susijusius su kultūros ir meno kūryba ir kt.

4.1.3. KPPI projekto 4 straipsnyje įtvirtinami pagrindiniai kultūros politikos formavimo ir įgyvendinimo principai: *bendradarbiavimo, horizontalumo, pagarbos žmogaus kūrybai, kultūros prieinamumo, kultūros tarptautiškumo, „pagarbaus atstumo“ ir savitumo*. Pažymėtina, kad kultūrai, kaip ir kitoms viešosios politikos sritims, taikomi bendrieji teisės principai, kurie įprastai teisės aktuose nėra kartojami. Šiuo atveju KPPI projektu įtvirtinami tik specialieji principai, kuriais grindžiamas kultūros politikos formavimas ir įgyvendinimas.

4.1.4. KPPI projekto 4 straipsnio 2 punkte įtvirtinamas horizontalumo principas, kuriuo grindžiama kultūros ir kitų politikos sričių (aplinkos, ekonomikos bei inovacijų, finansų, krašto apsaugos, regionų plėtros, socialinės apsaugos, susisiekimo, sveikatos apsaugos, švietimo ir mokslo,

teisingumo, užsienio politikos ir žemės ūkio) sąveika. KPPĮ projekto 5 straipsnyje reglamentuojami skirtingų politikos valdymo sričių tarpusavio ryšiai, sukuriantys prielaidas skirtingų viešojo valdymo sričių ir už kultūros politikos įgyvendinimą atsakingų institucijų bendraveikai. Pažymėtina, kad KPPĮ projekto 5 straipsnyje nurodytos politikos sritys nėra išimtinai susijusios tik su ministerijomis, tačiau ir įstaigomis prie ministerijų pagal kompetenciją, bei su savivaldybėmis ir jų institucijomis, todėl nėra tikslinga KPPĮ projekte įstatymo lygmeniu jų atskirai išskirti ir (ar) nurodyti bendradarbiavimo pagrindinių nuostatų ar įvardinti atitinkamų institucijų kompetenciją. Šiuo atveju KPPĮ projektu nenustatomi nauji bendradarbiavimo mechanizmai ir (ar) naujos bendradarbiavimo formos, nei yra šiuo metu (dalyvavimas tarpinstitucinių komisijų, darbo grupių ir kitų kolegialių subjektų veikloje, teisės aktų derinimas, metodinė pagalba ir kt.).

4.1.5. KPPĮ projekto 6 straipsnyje reglamentuojamas valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų vaidmuo formuojant ir (ar) įgyvendinant kultūros politiką. Atsižvelgiant į tai, kad tik dalis savivaldybių (dažniausiai – didžiųjų miestų savivaldybės) turi pakankamai išteklių savarankiškai tolygiai formuoti ir įgyvendinti kultūros politiką savo teritorijoje, KPPĮ projekto 6 straipsnio 4 dalyje numatoma, kad savivaldai numatoma galimybė veikti pagal kultūros ministrui priskirtų valdymo sričių¹ (pavyzdžiui, etninė kultūra, kultūrinė edukacija, kultūros centrai ir kt.) savivaldybių kultūros politikos gairės, kuriose nustatomi šių sričių raidos tikslai ir kryptys, rekomenduojami kultūros politikos savivaldybėje prioritetai. Savivaldybių kultūros politikos gairės yra KPPĮ projekto įgyvendinamasis teisės aktas, kurį numatoma priimti iki Įstatymų projektų įsigaliojimo. Pažymėtina, kad savivaldybių kultūros politikos gairės bus rengiamos atsižvelgiant į valstybės planavimo dokumentuose nustatytus prioritetus, teikiami siūlymai bei rekomendacijos jų įgyvendinimui, atsižvelgiant į susiklosčiusią gerąją praktiką. Minėtas gairės numatoma nuolat peržiūrėti, atsižvelgiant į valstybės politikos krypties prioritetų kaitą, naujuose valstybės planavimo dokumentuose numatytus tikslus ir pan.

4.1.6. KPPĮ projekto 7 straipsnio 1 dalyje apibrėžiama, kad savivaldybės, įgyvendindamos Vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 13 punkte nustatytą savarankiškąją savivaldybių funkciją, turi įvertinti objektyvius kultūros būklės ir procesų rezultatus ir rodiklius, teikiamų ar numatomų teikti kultūros paslaugų kiekį, mastą, kokybę, savivaldybės bendruomenių viešųjų interesų tenkinimą.

4.1.7. KPPĮ projekto 7 straipsnio 2 dalyje apibrėžiamas valstybės ir savivaldybių institucijų sąveika ir bendradarbiavimo sritys įgyvendinant kultūros politiką. Užtikrinant horizontaliojo principo kultūros politikoje įgyvendinimą formuojant atskirų viešosios politikos sričių tikslų įgyvendinimo priemones, įtvirtinamas aktyvus savivaldos vaidmuo priimant sprendimus, susijusius su kultūra ir jos plėtra bei prieinamumu, integruojant ir akcentuojant bendradarbiavimą.

4.1.8. KPPĮ projekto III skyriuje reglamentuojama kultūrą kuriančių ir joje veikiančių subjektų sistema: kultūros įstaigos, meno kūrėjai, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys, teikiantys kultūros paslaugas, taip pat kiti fiziniai ir juridiniai asmenys, aktyviai, sistemingai ir kryptingai kuriantys kultūrą ir joje dalyvaujantys. Pažymėtina, kad KPPĮ projekto 9 straipsnyje yra išskiriamos tik nacionalinių kultūros įstaigų vaidmuo, atsižvelgiant į jų specialų statusą, funkcijas ir misiją. Atitinkamai šiuo atveju KPPĮ projekto III skyriaus nuostatose nėra tikslinga įtvirtinti kitų kultūros sričių įstaigų (valstybinių įstaigų, savivaldybių įstaigų ir kt.), kurių funkcijos reglamentuojamos specialiuosiuose įstatymuose, įsipareigojimus pakartotinai.

Dėl tos pačios priežasties, t. y., išskirtinio teisinio statuso, įtvirtinto atskiruose įstatymuose, ir (ar) misijos, KPPĮ projekto atitinkamai 10 ir 11 straipsniuose reglamentuojamas nevyriausybinių organizacijų ir meno kūrėjų kaip kultūros dalyvių vaidmuo.

4.1.9. KPPĮ projekto 12 straipsnyje numatomas valstybės įsipareigojimas sudaryti galimybes įgyti ir tobulinti profesines ir bendrąsias kompetencijas. Kultūros įstaigoms, kurių savininkė ar dalininkė (-ės) yra valstybė ar savivaldybė (-ės) numatyta pareiga užtikrinti, o kitoms kultūros įstaigoms – skatinti nuolatinį ir sistemingą kultūros ir meno darbuotojų kompetencijų ugdymą. Pažymėtina, kad šias nuostatas Kultūros ministerija jau įgyvendina per 2021–2030 metų Lietuvos

¹ Nustatytos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimu Nr. 330 „Dėl ministrams pavedamų valdymo sričių“.

Respublikos kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programos pažangos priemonę Nr. 08-001-04-01-01 „Aukštos meninės vertės, įvairaus ir įtraukaus kultūros turinio prieinamumo didinimas“, patvirtintos 2022 m. kovo 10 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu Nr. IV-274 „Dėl 2021–2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programos pažangos priemonės Nr. 08-001-04-01-01 „Aukštos meninės vertės, įvairaus ir įtraukaus kultūros turinio prieinamumo didinimas“ aprašo patvirtinimo“, kurios pagrindu pradėta vykdyti veikla – „Kultūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas“, sukuriant tvarią kultūros sektoriaus darbuotojų kompetencijų tobulinimo sistemą, orientuotą į kultūros paslaugų kokybinius pokyčius ir užtikrinančią vienodas galimybes viso viešojo, nevyriausybinių bei privataus kultūros sektoriaus darbuotojams tobulinti savo kompetencijas.

Kultūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo proceso vykdymas paremtas trijų lygmenų įstaigų sistema, susidedančia iš sprendimus priimančio subjekto (Kultūros ministerijos), atitinkamos srities koordinatoriaus – kvalifikacijos tobulinimo kompetencijų centrų ir naudos gavėjų (kultūros įstaigų ir jų darbuotojų). Siekiant užtikrinti ilgalaikį kultūros sektoriaus darbuotojų tobulėjimą, reikalingų naujausių žinių ir įgūdžių gavimą esamuoju laiku, kvalifikacijos tobulinimo įgyvendinime atskirtos bendrosios, profesinės ir vadybinės kompetencijos. Bendrąsias kompetencijas siūloma tobulinti visiems kultūros darbuotojams pagal jų veiklos ir atliekamų funkcijų aktualumą. Bendrųjų kompetencijų tobulinimo procesą organizuoja ir įgyvendina (bendradarbiaujant su kitų kultūros sektorių atstovais) Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Profesinių kompetencijų tobulinimo procesą organizuoja ir įgyvendina kvalifikacijos tobulinimo kompetencijų centrai, t. y. nacionalinio lygmens kultūros įstaigos, atsakingos už kompetencijų tobulinimą atitinkamoje kultūros srityje. Profesionaliojo scenos meno įstaigų darbuotojų atliekamų funkcijų specifiškumas reikalauja kitokio profesinių kompetencijų tobulinimo organizavimo, todėl šių darbuotojų profesinių kompetencijų tobulinimas vyks pagal individualius atskirų įstaigų poreikius, atrenkant aktualiausias tobulintinas sritis ir būdus, skatinant įstaigas sistemiškai bendradarbiauti tarpusavyje.

Vieningo ir visaapimančio kultūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo proceso sukūrimas yra sudėtingas veiksmas, todėl jis bus įgyvendinamas palaipsniui dėl ribotų išteklių. I-jame etape kultūros darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo procese dalyvaus valstybės kultūros įstaigų ir savivaldybių kultūros centrų darbuotojai. II-jame etape kultūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos kėlimo procesas bus išplėstas, įtraukiant į jį savivaldybių kultūros įstaigų (išskyrus kultūros centrus) ir valstybės kultūros įstaigų, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina kitos ministerijos ar valstybės institucijos, darbuotojus. Iki 2030 m. planuojama, kad ne mažiau kaip 15 tūkstančių unikalių kultūros sektoriaus (valstybės, savivaldybių įstaigų, nevyriausybinių organizacijų ir privataus kultūros sektoriaus) darbuotojų (65 proc. visų kultūros sektoriaus darbuotojų) patobulins savo kvalifikaciją (bendrąsias ir (ar) profesines kompetencijas).

Atsižvelgiant į šias aplinkybes, KPPI projekto 13 straipsnio 2 dalyje numatoma, kad KPPI projekto 12 straipsnio nuostatos įsigalios vėliau, t. y. 2026 m. sausio 1 d.

Nurodymomis KPPI projekto nuostatomis bus sudaromos efektyvesnės prielaidos spręsti teisinio reguliavimo fragmentiškumo ir nenuoseklumo trūkumus, numatomomis fundamentaliomis (principinėmis) nuostatomis, kurių pagrindu tie patys teisiniai santykiai skirtingose kultūros srityse būtų reguliuojami tapačiai.

KPPI apjungs jau galiojančius atskirus įstatymus, neatliekant pastarųjų esminių pakeitimų, užtikrindamas nereglamentuotų kultūros sričių ir atskirų įstatymų tarpusavio derinimo teisinius pagrindus. Jame įtvirtinti kultūros politikos principai, kultūros subjektų sistema ir funkciniai ryšiai sudarys vieningą pagrindą tvariai ir nuosekliai teisėkūros kultūros srityje raidai. Pažymėtina, kad dabartinis atskirų kultūros sričių tobulinimas neleidžia spręsti egzistuojančių esminių teisinių spragų. Tuo pagrindu KPPI projekto 1 straipsnyje įtvirtinama jo vieta kultūros sritį reglamentuojančių teisės aktų sistemoje. Šiuo atveju jeigu priėmus KPPI tarp jame nustatyto teisinio reguliavimo ir kitų kultūros sritį reguliuojančių įstatymų nuostatų atsirastų prieštaravimų – būtų taikomos KPPI nuostatos.

4.2. VSI projekto 6 straipsnio 13 punktą siūlytina tikslinti, savarankiškąją savivaldybės kultūros funkciją apibrėžiant kaip: „gyventojų kultūros ugdymas ir etninės kultūros puoselėjimas (dalyvavimas kultūros projektuose ir (ar) jų finansavimas, kultūros įstaigų steigimas, reorganizavimas, pertvarkymas, likvidavimas ir jų veiklos priežiūra;“. Toks reguliavimas pašalins teisinį neaiškumą, interpretuojant, kas yra bendroji kultūra, jos nevertinant selektyviai ir ją apibrėžiant taip, kaip numatoma KPPI projekto 2 straipsnyje. Atitinkamai tikslinant etnokultūros sąvoką, bei funkcijoje atsisakant perteklinės nuorodos į konkrečių kultūros įstaigų steigimą, reorganizavimą, pertvarkymą bei likvidavimą. Taip pat aptariama nuostata išplečiama ne tik dalyvavimu kultūros plėtros projektuose, tačiau apskritai kultūros projektuose, kurių veiklos nebūtinai susijusios su kultūros plėtra, tačiau ir su kitomis kultūrinėmis veiklomis bei jų finansavimu. Taip VSI projekte nustatant teisinį reguliavimą, kuris būtų logiškas, nuoseklus ir suprantamas, atitinkamai derantis su KPPI projektu nustatomu reguliavimu ir jo turiniu.

4.3. NKPAI projekto 2 straipsnio 13 punktą, kuriame numatyta *kultūros paveldo* sąvoka, siūlytina pripažinti netekusiu galios. Atitinkamai šią sąvoką numatant KPPI projekto 2 straipsnio 7 dalyje: „kultūros paveldas – iš karto į kartą perduodamos materialios ir nematerialios kultūros vertybės, svarbios etniniu, istoriniu, estetiniu, socialiniu ar moksliniu požiūriu, kurios yra Lietuvos valstybės istorinės raidos, kūrybos ir saviraiškos rezultatas, neatskiriama valstybės ir jos piliečių tapatumo dalis, saugoma dėl jos viešojo intereso ir kultūrinės reikšmės“. Kaip jau minėta aiškinamajame rašte, *kultūros paveldo* sąvoka yra platesnio pobūdžio nei šiuo metu numatoma Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme, įskaitant ir tai, kad ji apima ne tik nekilnojamąjį kultūros paveldą, todėl KPPI projekte ji numatoma kaip sąvoka, apimanti materialųjį ir nematerialųjį kultūros paveldą.

Teigiami rezultatai, kurių tikimasi:

1. Užtikrinti aiškų ir visiems vienodai suprantamą teisinį reguliavimą, sukuriant prielaidas nuosekliam kultūros politikos teisiniui reglamentavimui.
2. Įtvirtinti aiškų kultūros politikos įgyvendinime veikiančius subjektus, jų kompetencijas ir funkcinius ryšius.
3. Sudaryti teisinę prielaidą nevyriausybinų organizacijų, meno kūrėjų ir kitų subjektų įsitraukimui į kultūros politikos įgyvendinimą.
4. Sudaryti teisinę prielaidą nuosekliam kultūros planavimui ir įgyvendinimui, paremtas ilgalaikiais tikslais, orientuotais į kultūros sektoriaus vystymą ir kultūros politikos formavimo tradiciją.
5. Sudaryti prielaidas lygesnėms kultūrinėms galimybėms visiems Lietuvos gyventojams.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Kartu su Įstatymų projektais yra teikiamas atskiras dokumentas – didesnio poveikio teisės akto projekto poveikio vertinimo rezultatų pažyma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymų projektai esminės įtakos korupcijai ir šalies kriminogeninei situacijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų projektai verslo sąlygoms ir jo plėtrai esminės įtakos neturės, tačiau prisidės prie kultūros įstaigų, teikiančių kultūros paslaugas, nevyriausybinių sektoriaus teikiamų kultūros paslaugų plėtros.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymų projektus, nenumatoma priimti ar keisti teisės aktų.

10. Ar Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

Įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai yra suderinti bei aprobuoti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektų nuostatos atitinka Europos Sąjungos dokumentams ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

KPPI projektui įgyvendinti iki 2024 m. gruodžio 31 d. reikės priimti kultūros ministro įsakymu tvirtinamas Savivaldybių kultūros politikos gaires.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Priėmus Įstatymų projektus, jų įgyvendinimas papildomų valstybės biudžeto asignavimų nepareikalaus.

Kaip minėta, Kultūros ministerija jau įgyvendina kultūros srities darbuotojų profesinių kompetencijų tobulinimą per 2021–2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programos pažangos priemonę Nr. 08-001-04-01-01 „Aukštos meninės vertės, įvairaus ir įtraukaus kultūros turinio prieinamumo didinimas“, patvirtintos 2022 m. kovo 10 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu Nr. IV-274 „Dėl 2021–2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programos pažangos priemonės Nr. 08-001-04-01-01 „Aukštos meninės vertės, įvairaus ir įtraukaus kultūros turinio prieinamumo didinimas“ aprašo patvirtinimo“. Šiam kompetencijų tobulinimui iki 2030 m. iš 2021–2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programos pažangos lėšų numatyta 11 mln. Eur. Papildomų asignavimų poreikio nenumatoma.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant Įstatymų projektus ir vykdant viešąsias konsultacijas buvo įsigytos kultūros srities mokslininko, humanitarinių mokslų daktaro R. Makselio konsultacinės ekspertinės paslaugos.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„kultūra“, „kultūrinės ir kūrybinės kompetencijos“, „kultūros dalyvis“, „kultūros ir kūrybinės industrijos“, „kultūros įstaiga“, „kultūros paveldas“, „horizontalumo principas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Laikotarpiu nuo 2022 m. lapkričio mėn. iki 2023 m. birželio mėn. Kultūros ministerijoje buvo suorganizuotos 5 viešosios konsultacijos (apskritojo stalo diskusijos) su skirtingomis tikslinėmis

grupėmis ir skirtingų kultūros sektoriaus sričių atstovais. Laikotarpiu nuo 2024 m. vasario 27 d. iki 2024 m. kovo 15 d. buvo vykdomas konsultavimasis su visuomene, Įstatymų projektus paskelbus *E.pilietis* tinklapyje ir Kultūros ministerijos internetinėje svetainėje.
